GIYBET (SÖZ TAŞIMA, ARKADAN KONUŞMA)İLE İLGİLİ HADİSLER

Gıybet Dinleme Yasağı, Gerektiğinde O Toplantıyı Terketme Gereği

Bu bölümdeki dört ayet ve üç hadisi şeriften, müslümanın boş söz işittiğinde ondan yüz çevirmesi gerektiğini, kulak, göz ve bütün uzuvların sorumlu olacaklarını, ayetler ve din hakkında ileri geri konuşanların yanında durulmaması gerektiğini, din kardeşinin ırz ve namusunu gıybet edene karşı kim savunursa onun da Allah tarafından cehennemden korunacağını, dış görünüşüyle müslüman olduğu bilinen bir kimseye münafık denemeyeceğini, yine bir müslümanın yüzüne karşı söylenemeyecek bir sözün arkasından da söylenmemesi gerektiğini öğreneceğiz. [1]

"Onlar ki, boş ve anlamsız söz işittikleri zaman ondan, yüz çevirip bizim işlediklerimizin hesabı bize; sizin yapıp ettiklerinizin cezası da size ait derler..." (Kasas: 28/55)

"Onlar ki boş, anlamsız söz ve işlerden yüz çevirirler." (Mü'minun: 23/3)

"Bilmediğin şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve kalb hepsi sorumludur, kıyamette sorguya çekilecektir." (İsra: 17/36)

"Şimdi mesajlarımız hakkında ileri-geri konuşan, kimselere rastladığın zaman, bu kimseler başka değişik konulara geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana yapman gerekeni unutturursa, hiç değilse hatırladıktan sonra artık varoluş gayesine aykırı hareket eden böyle bir topluluğun içinde yer alma." (En'am: 6/68) Ayrıca Bkz. Nisa: 4/140.

1531. Ebû'd-Derdâ *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:
"Kim, (din) kardeşinin ırz ve namusunu onu gıybet edene karşı savunursa, Allah da kıyamet günü o kimseyi cehennemden korur."[2]

* Gıybet etmek haramdır, dinlemek de haramdır. Bunun için öyle bir mecliste bulunan kimse gıybet edene engel olmalıdır. Bu hadis gıybeti yapılan müslümanı savunmanın ahiretteki sonucunu bildirmektedir. Müslümanın ırz, namus, haysiyet ve şerefine söz söylememek bir görev, söyletmemek ise

ayrıca bir görevdir. Bir müslümanı bu yönde koruyanı Allah da yarın cehennemden korur. Dinimiz böylece insanın haysiyet ve şerefine çok büyük önem vermiştir. [3]

1532. İtbân İbni Mâlik *radıyallahu anh*'den "Allah'ın Rahmetini Ümit Etmek" bahsinde geçen uzun hadisinde rivayet edildiğine göre şöyle dedi:
(Bizim evde) Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kalkıp namaz kıldırdı. (Namazdan sonra otururken) cemaattan biri:
– Mâlik İbni Duhşûm, nerede? dedi. Bir başkası:
– O Allah ve Resûlünü sevmeyen bir münâfıktır, dedi.
Bunun üzerine Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:
– *"Öyle deme! Görmüyor musun o, Allah'ın rızasını dileyerek Lâ ilâhe illallah diyor. Rızasını umarak Lâ ilâhe illallah diyen kimseyi Allah, cehenneme haram kılmıştır"* buyurdu.[4]

1533. Kâ'b İbni Mâlik *radıyallahu anh*'den tövbe mâcerasına dair "Tevbe" bahsinde geçen uzunca hadisinde rivayet edildiğine göre şöyle dedi:
Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Tebük'te ashâbı arasında otururken:
– "Kâ'b İbni Mâlik ne yaptı?" diye sormuş. Benî Selime'den bir adam:
– Ya Resûlallah! Elbiselerine ve sağına soluna bakıp gururlanması onu Medine'de alıkoydu, demiş. Bunun üzerine Muâz İbni Cebel ona:
– Ne kötü söyledin! diye çıkışmış, sonra da Peygamber *aleyhisselâm*'a dönerek:
– Yâ Resûlallah! Biz onun hakkında hep iyi şeyler biliyoruz, demişti. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ise, hiçbir şey söylememiş, sükût etmişti.[5]

256) Gıybetin Mübah Olabileceği Haller

Bu bölümdeki beş hadis-i şerif ve İslamın bu konudaki hükümlerinden zulüm gören kimsenin zulüm gördüğü kimseyi şikayet etmesinin gıybet olmayacağını, kötülüğün önlenmesi için yardımlaşılırken bunun bu kötülüğünü önleyelim denilmesi, dünürlük, ortaklık, komşuluk vb. işlerde danışılan kimsenin bildiğini gizlememesi öğüt ve nasihat maksadı güdülen tavsiyelerin hepsinde günahkarlığı ve bid'atçiliği açık olan kimsenin içinde bulunduğu halleri söylemek, bir de tarif için topal, aksak, şaşı diyerek tanıtma yollarının gıybet sayılmayacağını öğreneceğiz. [1]

1534. Âişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet edildiğine göre bir adam Hz. Peygamber'in yanına girmek için izin istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber:
– *"Kabilesinin kötü adamıdır ama, izin verin ona"* buyurdu.[2]

1535. Yine Âişe *radıyallahu anhâ*' dan rivayet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:
"Falan ve falanın dinimizden birşey bildiklerini sanmam."[3]

1536. Fâtıma Binti Kays *radıyallahu anhâ* şöyle dedi:
Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*' e geldim ve:
- Ebü'l-Cehm ve Muâviye İbni Ebû Süfyân beni istiyorlar (ne dersiniz) dedim.
Bunun üzerine Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:
- *"Muâviye malı olmayan fakirin biridir. Ebü'l-Cehm ise, sopasını omuzundan indirmez"* buyurdu.[4]

Müslim'in bir rivâyetinde "Ebu'l-Cehm, kadınları çokca döven biridir" ifadesi bulunmaktadır.

* Mübah olan yani söylenebilen gıybet türü şu yollarda caizdir:
1. Zulme uğrayanın kendisine yardımcı olabilecek kimseye yapılan açıklama,
2. Kötülüğün önlenmesi için yetkililere o işten alıkonulması için haber vermesi,
3. Müslümanı şerden sakındırmak ve iyiliğini istemek için nasihat,
4. Fasık ve bid'atçılığı açık olan kimsenin durumunu anlatmak ve ihbar için,
5. Bir insanı tarif edebilmek için kör, şaşı, topal, çolak vb. ifadeler,
6. Dünürlük, ortaklık, komşuluk vb. işlerde doğru bildiğini söylemek,
7. Hadis ravisi durumunda olan bir kimsenin durumunu ihbar etmek veya dini bid'atçı bir kimseden öğrenmeye çalışan talebeye nasihat ederek o kimsenin durumunu söylemek gıybet sayılmaz.
8. Müslümanları uyarmak ve muhtemel zararlardan korumak maksadıyla bazı kimseler hakkında bazı bilgileri açıklamak da gıybet sayılmaz.
9. Peygamberimiz 1533 nolu hadis ile din hakkında bilgisi olmayanların halkı yanıltmasını önleyici açıklama yaptığını da görüyoruz. 1534 nolu hadiste ise dünürlük yapan bir kimsenin gerçek bildiği yönünü bildirmesi gerektiğini öğreniyoruz. [5]

1537. Zeyd İbni Erkam *radıyallahu anh* şöyle dedi:
Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*' in maiyyetinde bir sefere çıkmıştık. Müslümanlar büyük bir yokluk ve sıkıntı içindeydi. Asker arasında bulunan Abdullah İbni Übey, yandaşlarına:
- Allah'ın elçisinin çevresindekilere sakın bir şey vermeyin ki, onu terketsinler. Eğer Medine'ye dönersek, güçlü olanlar güçsüzleri oradan mutlaka çıkarıp atacaktır, dedi.
Ben de gidip bu olayı Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*' e haber verdim. Peygamber *aleyhisselâm* Abdullah'a adam gönderip durumu soruşturdu. O

böyle bir söz söylemediğine dair yemin üstüne yemin etti. Bunun üzerine sahâbîlerden bazıları "Zeyd, Hz. Peygamber'e yalan söyledi" dediler. Allah Teâlâ, benim doğru söylediğimi tasdik eden *"Münâfıklar sana geldikleri zaman..."* diye başlayan Münâfıkûn sûresi'ni Nebî *sallallahu aleyhi ve selleme* indirinceye kadar, onların bu sözlerinden dolayı son derece üzüldüm. Daha sonra, Hz. Peygamber kendilerine istiğfar etmek için onları davet etti, fakat onlar buna da yanaşmadılar.[6]

* Münafikun suresinin sebeb-i nüzulu olan bu hadise Zeyd'i tasdik edip münafıkların kesin yalan söylediklerini haber veren bu sure gelince, peygamberimiz Zeyd'i çağırıp kulaklarını okşayarak, *"Allah kulaklarını doğruladı"* buyurmuştur. Cephede ve diğer zamanlarda İslam ordusu aleyhindeki söz ve faaliyetleri komutana haber vermek gereklidir. Münafıklığı belli olan kimselerin söz ve davranışlarını yetkililere ulaştırmak gıybet değildir. [7]

1538. Âişe *radıyallahu anhâ* şöyle dedi:
Ebû Süfyân'ın hanımı Hind, Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*'e:
– Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Süfyân çok cimri bir adam. Onun haberi olmadan benim aldığım dışında bana ve çocuğuma yetecek derecede bir şey vermiyor. (Benim bu yaptığım doğru mu?) dedi. Hz. Peygamber de:
– *"Örfe göre kendine ve çocuğuna yetecek kadar al!"* buyurdu.[8]

* Bir durum hakkında fetva almak veya o işte ne yapılacağını öğrenmek için bir kimseyi içinde bulunduğu vasıflarla anmak da gıybet değildir. Ailenin reisi örfe göre hanımının ve çocuklarının nafakasını temin etmekle yükümlüdür. [9]

[1] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 441.
[2] Buhârî, Edeb 38, 48; Müslim, Birr 73. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 5.
[3] Buhârî, Edeb 59.
[4] Müslim, Talâk 36. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Talâk 39; Tirmizî, Nikâh 38; Nesâî, Nikâh 22.
[5] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 441-442.
[6] Buhârî, Tefsîru sûre (63), 1; Müslim, Sıfâtü'l–münâfıkîn 1. Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsîru sûre (63).
[7] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 442.
[8] Buhârî, Büyû' 95, Nafakât 4, Menâkıbü'l–ensâr 23; Müslim, Akdiye 7, 8, 9. Ayrıca bk. Nesâî, Kuzât 31; İbni Mâce, Cihâd 13.
[9] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 442.

[1] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu’s-Salihin Tercümesi: 440.
[2] Tirmizî, Birr 20.
[3] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu’s-Salihin Tercümesi: 440.
[4] Buhârî, Salât 45, 46, Ezân 4, 5, 153, 154, Teheccüd 25, 33, 36, Meğâzî, 12, 13, Et'ime 15, Rikak 6, İstitâbetü'l-mürteddîn 9; Müslim, Îmân 54, 55, Mesâcid 263, 264, 265, Fezâilü's-sahâbe 178. Ayrıca bkz. Nesâî, İmâme 10, 46, Sehv 73; İbni Mâce, Mesâcid 8.
[5] Buhârî, Meğâzî 79; Müslim, Tevbe 53. Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsiru sûre (9).
Bu hadis 21 numarada geniş olarak geçmişti, oraya bakınız.

Gıybet Ve Nemime (Söz Taşıma) Hakkında Hadisler

Resulullah (sav) buyurdular ki: "Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?" "Allah ve Resulü daha iyi bilir!" dediler. Bunun üzerine: "Birinizin, kardeşini hoşlanmayacağı şeyle anmasıdır!" açıklamasınıyaptı. Orada bulunan bir adam: "Ya benim söylediğim onda varsa, (Bu da mı gıybettir?) dedi. Aleyhissalatu vesselam: "Eğer söylediğin onda varsa gıybetini yapmış oldun. Eğer söylediğin onda yoksa bir de bühtanda (iftirada) bulundun demektir."
Kaynak: Ebu Davud, Edeb 40, (4874); Tirmizi, Birr 23, (1935); Müslim, Birr 70 (2589)

Ey Allah'ın Resulü, sana Safiyye'deki şu şu hal yeter! demiştim. (Bundan memnun kalmadı ve): "Öyle bir kelime sarfettin ki, eğer o denize karıştırılsaydı (denizin suyuna galebe çalıp) ifsad edecekti" buyurdu. Hz. Aişe ilaveten der ki: "Ben Resulullah (sav)'a bir insanın (tahkir maksadıyla) taklidini yapmıştım. Bana hemen şunu söyledi: "Ben bir başkasını (kusuru sebebiyle söz ve fiille) taklid etmem. Hatta (buna mukabil) bana, şu şu kadar (pek çok dünyalık) verilse bile."
Kaynak: Ebu Davud, Edeb 40, (4875); Tirmizi, Sıatu'l-Kıyame 52, (2503, 2504)

Resulullah (sav) buyurdular ki: "Mirac gecesinde, bakır tırnakları olan bir kavme uğradım. Bunlarla yüzlerini (ve göğüslerini) tırmalıyorlardı. "Ey Cebrail! Bunlar da kim?" diye sordum: "Bunlar," dedi, "insanların etlerini yiyenler ve ırzlarını (şereflerini) payimal edenlerdir."
Kaynak: Ebu Davud, Edeb 40, (4878, 4879)

Resulullah (sav) buyurdular ki: "Kim bir müslüman(ı gıybet ve şerefini payimal

etmek) sebebiyle tek lokma dahi yese, Allah ona mutlaka onun mislini cehennemden tattıracaktır. Kime de müslüman bir kimse(ye yaptığı iftira, gıybet gibi bir) sebeple (mükafaat olarak) bir elbise giydirilse, Allah Teala Hazretleri mutlaka, onun bir mislini cehennemden ona giydirecektir. Kim de (malı, makamı olan büyüklerden) bir adam sebeiyle bir makam elde eder (orada salah ve takva sahibi bilinerek para ve makama konmak için riyakarlıklara girer)se Allah Teala Hazretleri Kıyamet günü onu mürdiler mak----- oturtarak (rezil eder ve mürdilere münasib azabla azablandırır.)"
Kaynak: Ebu Davud, Edeb 40, (4876)

Resulullah (sav) buyurdular ki: "Ribanın en kötüsün haksız yere müslümanın ırzını (manevi şahsiyetini) rencide etmektir."
Kaynak: Ebu Davud, Edeb 41, (4883)

Resulullah (sav) buyurdular ki: "Ne fasık ne de mücahir (günahı açıktan işleyen) kimse için söylenen gıybet sayılmaz. Mücahir olan hariç, bütün ümmetim affa mazhar olmuştur." [Rezin ilavesidir. Buhari'de ikinci kısım mevcuttur. Edeb, 60]
Kaynak: Müslim, Zühd 52, (2990)

Resulullah (sav) buyurdular ki: "Kattat (söz taşıyan) cennete girmeyecektir." [Müslim'in rivayetinde "nemmam cennete girmeyecektir" şeklinde gelmiştir.]
Kaynak: Buhari, Edeb 50; Müslim, İman 169, (105); Ebu Davud, Edeb 38, (4771); Tirmizi, Birr 79, (2027)

Resulullah (sav) buyurdular ki: "Bana kimse ashabımın birinden (canımı sıkacak bir) şey getirmesin. Zira ben, sizin karşınıza, içimde hiç bir şey olmadığı halde çıkmak istiyorum."
Kaynak: Tirmizi, Menakıb (3893); Ebu Davud, Edeb 33, (5860)